

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Завідувач кафедри

філософії та педагогіки

І.В. Богачевська проф. Богачевська І.В.

Протокол №1 від «27» серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 6. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМНОГО НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Лектор	Богачевська Ірина Вікторівна (Прізвище, ім'я, по-батькові)
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) перший (бакалаврський) / другий (магістерський)
галузі знань	12 «Інформаційні технології» (шифр і назва галузі знань)
спеціальність	122 «Комп'ютерні науки» (шифр і назва спеціальності)
ОНП	Комп'ютерні науки (повна назва освітньо-професійної програми)
Освітня кваліфікація	Доктор філософії з комп'ютерних наук
Тип дисципліни	обов'язкова (обов'язкова/обов'язкова/факультативна)
форма навчання	денна, вечірня, заочна (дистанційна), екстернат (денна, вечірня, заочна (дистанційна), екстернат)
Мова викладання	українська (українська / англійська / німецька / російська)

Київ, НТУ
2024-2025

Робоча програма з дисципліни «Формування системного наукового світогляду» для здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти за спеціальністю 122«Комп'ютерні науки» розроблена на основі освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії з комп'ютерних наук.

Робочу програму схвалено на засіданні Ради факультету економіки та права

Протокол №1 від «02» вересня 2024 року

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри філософії та педагогіки

Протокол №1 від «27» серпня 2024 року

Завідуючий кафедри
філософії та педагогіки, професор

(підпис)

 Ірина БОГАЧЕВСЬКА

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – для денної форми навчання – 3,5	12 «Інформаційні технології»	Нормативна	
Модулів – 2	Спеціальність 122 «Комп'ютерні науки»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		1-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ <small>(назва)</small>		Семестр	
Загальна кількість годин для денної форми навчання – 105		2-й	
	ОНП «Комп'ютерні науки»	Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних –4 самостійної роботи – 6	3-й (освітньо-науковий) Ступінь – доктор філософії	15 год.	
		Практичні, семінарські	
		30 год.	
		Лабораторні	
		год.	
		Самостійна робота	
		38 год.	
Індивідуальні завдання:			
22 год			
		екзамен	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%): для денної форми навчання – 43 : 57

ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування комплексного уявлення про специфіку науки як пізнавальної діяльності і соціального інституту, особливості її становлення, специфіку наукового дискурсу, його теоретичні концепції і напрями на сучасному етапі розвитку, знання про структуру і динаміку науки, логіко-методологічні проблеми сучасної науки та вміння використовувати отримані теоретичні знання для вирішення професійних завдань, орієнтуватися в основних методологічних та світоглядних проблемах, які виникають у сучасній науці.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна пов'язана із дисциплінами «Основи психології та педагогіки вищої школи», «Іноземна мова наукового спілкування», «Методологічні основи розробки та управління науковими проектами», «Методи емпіричних та теоретичних досліджень у науковій роботі». Теми 1, 3, 5 пов'язані із тематикою «Основ психології та педагогіки вищої школи». Теми 5, 6, 7 пов'язані із тематикою дисципліни «Методи емпіричних та теоретичних досліджень в науковій роботі». Теми 2, 5, 7 має змістовні, концептуальні і методологічні зв'язки також із дисциплінами «Науково-методологічні основи створення та застосування інформаційних технологій і систем для автоматизації процесів різної природи» і «Хмарні технології як засіб наукових досліджень». Тема 7 закладає фундамент для розуміння етичних орієнтирів у науковій діяльності і комунікації та основ академічної доброчесності, необхідних для опанування всіма дисциплінами в рамках ОНП.

Завдання:

– формування базових знань та уявлень про специфіку наукового дискурсу і природу наукового дослідження, місце науки в сучасній культурі, механізми її функціонування як соціального інституту, про становлення і динаміку наукового знання, розвиток науки та типи наукової раціональності, специфіку наукових революцій, філософські концепції науки та логіко-методологічні проблеми сучасної науки;

– вироблення вміння використовувати отримані теоретичні знання про структуру і динаміку наукового знання і пізнання для вирішення професійних і дослідницьких завдань;

– формування уявлень про місце науки в сучасному суспільстві та природу наукового знання;

– оволодіння знаннями про специфіку наукового дискурсу і наукової комунікації та навичками методологічного аналізу в галузі теоретичних і прикладних досліджень, що сприяє розвитку самостійного мислення, необхідного у науковому дослідженні;

– підвищення компетентності в галузі методології наукового дослідження;

– напрацювання навичок орієнтації в основних методологічних та світоглядних проблемах, які виникають у сучасній науці та навичок застосування етики науки у науковій діяльності;

– формування дослідницьких навичок через вивчення епістемології науки та вміння застосовувати на практиці базові професійні навички

1.3. Згідно з вимогами програми

Здобувач повинен

Знати:

- поняття про науку як специфічну пізнавальну діяльність і соціальний інститут,
- її генезис, історичні етапи розвитку та особливості наукового дискурсу;
- основні концепції сучасної філософії науки, основні стадії еволюції науки, функції та засади наукової картини світу, методи науково-дослідницької діяльності;
- засади специфіки та основні етапи становлення науки;
- характеристики різних наук, основні напрями їх розвитку на сучасному етапі;
- характеристики класичної, некласичної і постнекласичної науки;
- поняття про інформаційне суспільство і суспільство знань та роль у ньому наукових знань;
- зміст сучасних теоретичних і філософських концепцій розвитку наукового дискурсу, особливості мови науки, засобів наукової комунікації, норм, цінностей, цілей, методології й методики наукової діяльності та роль традиції й інновації у науковому пізнанні;
- критерії і структуру наукового знання та логіко-методологічні вимоги до наукової проблеми;
- основні відмінності між фундаментальними та прикладними науками, науками природничими, соціогуманітарними і технічними;
- поняття про наукові революції та зміст основних концепцій наукових революцій;
- зміст різних методологічних концепцій, їх базові поняття, теорії та особливості сучасних методологічних концепцій;
- методи критичного аналізу і оцінки сучасних наукових досліджень, методи генерування нових ідей під час вирішення дослідницьких і практичних завдань;
- сутність методологічних проблем сучасної науки;
- основні засади етики вченого згідно з міжнародними стандартами.

Вміти:

- аналізувати специфіку наукового дискурсу та виявляти його характеристики;
- визначати особливості класичної, некласичної та постнекласичної науки, основні відмінності між фундаментальними і прикладними науками, науками природничими, соціальними, гуманітарними і технічними;
- характеризувати специфіку наукового дискурсу та аналізувати сутність інноваційної складової в його структурі;
- формулювати проблему, мету та завдання наукового дослідження;

- характеризувати структуру емпіричного і теоретичного знання, різні методи наукового пізнання та застосовувати їх у науковому пізнанні під час самостійного дослідження;
- розуміти сутність експерименту і спостереження та застосовувати процедури формування факту;
- розробляти засади методології конкретного наукового дослідження відповідно до поставленої мети і предмету.
- визначати тип раціональності у відповідності до наукової методології та характеризувати різні типи наукової раціональності;
- визначати продуктивні ідеї філософських концепцій науки та проектувати їх на розробку методології власного наукового дослідження;
- визначати характеристики основних методологічних концепцій в сучасній методології та виявляти потенціал різних методологічних концепцій сучасної науки;
- аналізувати ціннісні аспекти логіко-методологічних проблем науки, моральні аспекти функціонування науки як багатовимірного явища культури;
- аналізувати альтернативні варіанти рішення дослідницьких і практичних завдань та оцінювати потенційно ефективні їх реалізації;
- використовувати положення філософії науки для аналізу та оцінки різних фактів і явищ;
- визначати моральнісні колізії в наукових дослідженнях та етичні проблеми окремих стадій наукового дослідження;
- розпізнавати проблеми, пов'язані із питаннями академічної доброчесності;
- застосовувати норми, принципи і засади міжнародних етичних стандартів наукової діяльності в різних галузях знань;
- орієнтуватися в моральних колізіях сучасної науки загалом та окремих наук;
- регулярно підвищувати компетентність в галузі методології наукового дослідження.

Мати навички:

- постановки наукової проблеми і добору методів пізнання, визначення предмету і формулювання мети і завдань дослідження;
- проведення теоретичних й емпіричних досліджень в сфері транспортних систем і технологій;
- добору й обґрунтування методології конкретного наукового дослідження відповідно до предмету і поставленої мети;
- застосування різних процедур обґрунтування теоретичних знань;
- методологічного аналізу в галузі теоретичних і прикладних досліджень, що сприяє розвитку самостійного мислення, необхідного у самостійному науковому дослідженні;
- аналізу методологічних проблем, критичного аналізу і оцінки сучасних наукових досліджень та результатів діяльності під час вирішення дослідницьких і практичних завдань;
- аналізу основних світоглядних та методологічних проблем міждисциплінарного характеру, які виникають у сучасній науці, технологіями планування в професійній діяльності в галузі наукових досліджень;

- орієнтації в основних методологічних і світоглядних проблемах, які виникають у сучасній науці і навичками застосування етики науки у науковій діяльності;
- застосування моральних норм академічної етики та норм ведення дискусії в науковому співтоваристві.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 105 годин (3,5 кредитів ЕКТС) – для денної і заочної форми навчання.

Компетентності

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

Загальні компетентності

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел

ЗК03. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК04. Здатність розв'язувати комплексні проблеми комп'ютерних наук на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності

Спеціальні (фахові) компетентності

СК02. Здатність застосовувати сучасні методології, методи та інструменти експериментальних і теоретичних досліджень у сфері комп'ютерних наук, сучасні цифрові технології, бази даних та інші електронні ресурси у науковій та освітній діяльності.

СК 03 Здатність виявляти, ставити та вирішувати дослідницькі науково-прикладні задачі та/або проблеми в сфері комп'ютерних наук, оцінювати та забезпечувати якісь виконаних досліджень.

Фахові компетентності ОНП

ФКП 01 Здатність використовувати науково-методологічні основи системного аналізу для досягнення інноваційних результатів управління науковими проектами транспортної галузі;

ФКП 02 Здатність застосовувати набуті уміння та навички професійної та наукової діяльності у сфері розвитку та впровадження інноваційних інформаційних технологій в інтегровані виробничі та транспортні системи;

ФКП 04 Здатність використовувати імітаційне моделювання впровадження наукових проектів щодо розвитку інформаційних технологій на транспорті

Програмні результати навчання

РН03. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, експериментальних досліджень і математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані.

РН 05 Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з комп'ютерних наук та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних

досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

РН08. Визначати актуальні наукові та практичні проблеми у сфері комп'ютерних наук, глибоко розуміти загальні принципи та методи комп'ютерних наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері комп'ютерних наук та у викладацькій практиці.

РН09. Вивчати, узагальнювати та впроваджувати в навчальний процес інновації комп'ютерних наук.

РН10. Відшукувати, оцінювати та критично аналізувати інформацію щодо поточного стану та трендів розвитку, інструментів та методів досліджень, наукових та інноваційних проектів з комп'ютерних наук.

Результати навчання освітньо-наукової програми (РНП)

РНП 01 Застосовувати науково-методологічні підходи системного аналізу для досягнення інноваційних результатів управління науковими проектами транспортної галузі.

РНП 02 Здатність застосовувати набуті вміння і навички професійної та наукової діяльності у сфері розвитку та впровадження інноваційних інформаційних технологій в інтегровані виробничі та транспортні системи.

РНП 04 Розробляти та досліджувати імітаційні моделі процесів і систем для удосконалення та автоматизації транспортних процесів.

1. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. Специфіка наукового знання і пізнання

ТЕМА 1. Наука як специфічний тип знання та соціальний інститут.

Наука як соціальний, історичний і культурний феномен. Передумови становлення науки. Основні аспекти існування науки: система знань, вид діяльності, соціальний інститут, феномен культури. Місце науки в системі культури. Вплив науки на спосіб життєдіяльності сучасної людини. Функції науки, соціальний статус і соціальна роль, умови існування, громадська думка. Наука як діяльність, наука як система знань, наука як соціальний інститут. Наукове співтовариство. Соціальна орієнтація науки. Комплексність та междисциплінарність в сучасній науці. Критерії науковості. Предметність та об'єктивність наукового пізнання. Логічна доказовість. Теоретична та емпірична обґрунтованість. Різноманіття форм і типів знання. Позанаукові форми знання. Повсякденне знання та його роль у становленні та функціонуванні науки. Філософське знання і його співвідношення з наукою. Міф як вид пізнання. Паранаукові форми знання. Історична мінливість співвідношення наукового та позанаукового знання. Наукова експертиза і позанаукові знання. Проблема позанаукового знання з точки зору епістемології. Проблема генезису науки. Особливості виникнення та формування науково-теоретичного мислення. Світоглядні засади наукової революції XVI - XVII століть. Формування поняття науки Нового часу. Становлення класичного ідеалу наукової раціональності. Марксистська, позитивістська, неопозитивістська концепції науки. Феноменологічна філософія науки Е.Гусерля як спроба подолання кризи

європейських наук. Концепція історико-гуманітарного знання в герменевтичній філософії Г.Гадамера. Структуралізм як методологія гуманітарного пізнання. Аналіз історії розвитку наукового знання в постструктуралізмі М.Фуко. Розмежування методології природничих і гуманітарних наук неокантіанством (В.Віндельбанд, Г.Ріккерт). Обмеження наукової раціональності в контексті розвитку філософії ХХ століття. Ірраціоналізм як альтернатива раціоналізму в культурі. Логіко-епістемологічний підхід до вивчення науки. Постпозитивістська лінія у розумінні науки. Концепції К. Поппера, І. Лакатоса, Т. Куна, П. Феєрабенда, М. Полані. Соціологічний та культурологічний підходи до вивчення розвитку науки. Проблема інтерналізму та екстерналізму в розумінні механізмів наукової діяльності. Концепції М. Вебера, А. Койре, Р. Мертона. Засади науки. Структура засад. Ідеали і норми дослідження та їх соціокультурний вимір. Система ідеалів і норм як сфера методу дослідження. Наукова картина світу та її функції. Операційні засади наукової картини світу. Філософські засади науки та включення науки в культуру. Історичний тип наукової раціональності як система засад науки. Глобальні наукові революції як зміна типів наукової раціональності. Класичний ідеал наукової раціональності та його втілення у класичному типі наукової раціональності. Некласичний тип наукової раціональності: відносність до засобів спостереження як запорука об'єктивності. Постнекласичний тип наукової раціональності: врахування поза наукових цінностей суб'єкта для забезпечення об'єктивності. Класична, некласична та постнекласична наука. Наука як соціальний інститут. Підходи до визначення соціального інституту науки. Історичний розвиток інституційних форм наукової діяльності. Наукові спільноти та їх історичні типи (республіка вчених, наукові спільноти доби дисциплінарно організованої науки, формування міждисциплінарних спільнот науки). Наукові школи. Підготовка наукових кадрів. Історичний розвиток способів трансляції наукових знань. Наука і розвиток медіа. Сучасна наука і нові цифрові медіа. Наука та влада, наука та економіка. Сучасна наука та глобальні проблеми сучасності. Інформаційне суспільство як нова стадія розвитку цивілізації. Співвідношення понять «постіндустріальне суспільство» та «інформаційне суспільство». Постіндустріальне суспільство у трактуваннях Д. Белла. Ідеї розвитку соціуму та технотронної доби З. Бжезинського. Концепція Е. Тоффлера. Ідеї футурошоку і «третьої хвилі». Метаморфози влади і знання в інформаційну добу.

ТЕМА 2. Специфіка наукового дискурсу

Поняття про дискурс і науковий дискурс. Дискурс як науковий термін і філософське поняття. Лінгвістична та філософська теорія дискурсу. Методологія дискурс-аналізу. Мова науки, засоби наукової комунікації, норми, цінності, цілі, методологія й методика наукової діяльності, традиції та інновації у науковому пізнанні. Прагматика науки та її соціокультурне оточення. Типологія дискурсів. Місце наукового дискурсу серед інших його типів. Науковий дискурс як складний, динамічний, цілісний феномен сучасної культури. Науковий дискурс і мовна гра в діяльності наукового співтовариства. Мовна гра як атрибут наукового дискурсу. Співвідношення традицій та інновацій у науковому дискурсі. Народження комунікативної події як основа дискурсу. Наукове співтовариство. Науковий

дискурс як основа інформаційного суспільства. Трансформація методології й методики наукової діяльності, сутність інноваційної складової в структурі сучасного наукового дискурсу. Кореляція теоретичного, прагматичного і соціокультурного в науковому дискурсі. Поняття про постіндустріальне, інформаційне, мережеве суспільство та суспільство знань. Науковий дискурс в контексті культури постмодерну. Специфіка соціогуманітарного знання в інформаційному суспільстві. Комп'ютерні науки та інноваційний розвиток суспільства. Сутність інноваційної складової наукового дискурсу в умовах інформаційного суспільства. Наука і наукова комунікація у цифрову добу. Співвідношення понять «інформаційне суспільство» і «суспільство знань». Поняття про мережу та мережеве суспільство. Теорія мережевого суспільства М. Кастельса. Мережі і проективна ідентичність. Мережеві структури в розвитку соціуму початку XXI століття. Соціальні мережі : номінальні та реальні. Віртуальні соціальні мережі. Типи мережевих комунікацій. Теоретичне підґрунтя мережевого підходу в науці (психологія, філософія, соціологія). Основні напрями сучасних досліджень соціальних мереж. Мережеві комунікації та зміни в економічному, соціокультурному, політичному житті на локальному і глобальному рівнях.

ТЕМА 3. Структура наукового знання і пізнання

Наукове знання як складна система. Багатоманіття типів наукового знання. Суб'єкт, об'єкт, предмет пізнання. Поняття суб'єкта наукового пізнання. Поняття об'єкта наукового дослідження. Ідея суперечливої тотожності суб'єкта та об'єкта пізнання. Співвідношення об'єкта та предмета наукового пізнання. Взаємозв'язок суб'єкта, об'єкта та предмета в науковому пізнання. Розум як опосередкованість зв'язку суб'єкта і об'єкта. Інтуїція як безпосередність зв'язку суб'єкта і об'єкта. Проблема пізнавальних спроможностей. Стиль наукового мислення. Емпіричний та теоретичний рівень пізнання. Особливості емпіричної та теоретичної мови науки. Структура емпіричного знання. Експеримент та спостереження. Систематичні та випадкові спостереження. Дані спостережень як тип емпіричного знання. Емпіричні залежності та емпіричні факти. Процедури формування факту та проблема теоретичної навантаженості факту. Структура теоретичного знання. Первинні теоретичні моделі і закони. Розвинена теорія. Теоретичні моделі як елемент внутрішньої організації теорії. Обмеженість гіпотетико-дедуктивної концепції теоретичних знань. Роль конструктивних методів у дедуктивному розгортанні теорії. Парадигмальні рішення завдань в складі теорії. Поняття способу і методу пізнання. Засади класифікації методів пізнання. Методи емпіричного рівня пізнання – спостереження, вимірювання, експеримент. Методи теоретичного пізнання (абстрагування, ідеалізація, формалізація, моделювання). Поняття методології. Методологічні концепції та підходи (еволюціонізм, редуціонізм, структуралізм, системний підхід, ситуативний підхід). Предмет і принцип. Форми впровадження принципів. Дезорганізуюче означення об'єкта як предмета пізнання. Обґрунтування принципів як підстав для визначення предмета наукового пізнання. Практичність та істинність знання. Конкретність істини. Релятивність і абсолютність. Істина та цінності.

ТЕМА 4. Динаміка науки

Історична обумовленість механізмів творення наукового знання. Взаємодія засад науки на досвіді. Проблема класифікації. Зворотня дія емпіричних фактів на засади науки. Формування первинних теоретичних моделей і законів. Роль аналогії в теоретичному пошуку. Процедури обґрунтування теоретичних знань. Взаємозв'язок логіки відкриття і логіки обґрунтування. Механізми розвитку наукових понять. Становлення розвиненої наукової теорії. Класичний та некласичний варіанти формування теорії. Проблемні ситуації в науці. Розвиток засад науки під впливом нових теорій. Наукові традиції та наукові революції. Типи наукової раціональності. Взаємодія традицій та виникнення нового знання. Наукові революції як перебудова засад науки. Проблема типології наукових революцій. Внутрішньодисциплінарні механізми наукових революцій. Міждисциплінарні взаємодії та «парадигмальні щеплення» як фактор революційних перетворень в науці. Соціокультурні передумови глобальних наукових революцій. Перебудова засад науки та зміна смислів світоглядних установок культури та її універсалій. Наукові революції як точки біфуркації в розвитку знання. Нелінійність зростання знання. Проблема потенційно можливих історій науки. Глобальні революції і типи наукової раціональності. Особливості сучасного етапу розвитку науки. Перспективи науково-технічного прогресу.

МОДУЛЬ 2. Методологічні проблеми і розвиток сучасної науки

ТЕМА 5. Філософські концепції науки

Концепція логічного аналізу (Б.Рассел, Л.Вітгенштайн, неопозитивізм). Лінгвістичний поворот у філософії науки ХХ століття: логічний емпіризм та критичний раціоналізм. Б.Рассел та Л.Вітгенштайн про логічний атомізм. Реалізація ідей «Логіко-філософського трактату» Л. Вітгенштайна в роботі Віденського гуртка. Завдання демаркації науки від філософії. Принципи редукції і верифікації. Від логічного синтаксису до логічної семантики: від атомарної до гіпотетико-дедуктивної моделі наукової теорії. Нереалізованість програми дедуктивного аналізу теорій, перехід до індуктивної логіки та пробабілізму. Фальсифікаціонізм проти верифікаціонізму. Використання в якості вихідного прагматичного принципу фалібілізму. Конвенціоналізм у встановленні сингулярних тверджень про факти. Раціональна критика як шлях до спростування теорій. Спростовність універсальних теоретичних тверджень як ознака науковості. Теоретичних знань. Методологічна концепція лінгвістичного аналізу. Теорія мовного значення як вжитку в «пізнього» Вітгенштайна: концепція мовних ігор та сімейних схожостей). Концепція конвенціоналізму (А. Пуанкаре). Інтерпретація наукового закону як умовно (за конвенцією) прийнятого положення.

Оцінка наукової теорії на основі її зручності та доцільності для практичних дій. Концепція прагматизму. Поняття істини у прагматизмі (Ч.Пірс, В.Джеймс). Теоретичне знання як різновид інтелектуальної поведінки. Істинність як корисність. Прагматистські концепції (інструменталізм, операціоналізм).

Неопрагматизм Р. Рорті. Концепція критичного раціоналізму. К.Поппер про поступ наукового знання. Фалібілізм. Принцип фальсифікації. Концепції

історизму (Т.Кун, Ст.Тулмін). Основні поняття концепції наукових революцій Т.Куна: парадигма, наукове співтовариство, нормальна наука, наукова революція. Поняття концептуальної революції у Ст.Тулміна. Новації та відбір. Т.Кун та П.Фейерабенд про несумірність парадигм та теорій. І.Лакатос про раціональну реконструкцію історії науки. Основні поняття методологічної моделі розвитку науки за Т.Куном: парадигма, наукова спільнота, нормальна наука, наукові революції. Відсутність універсальної методології, несумірність парадигм, релятивізм. Ст.Тулмін про концептуальні революції в науці. Концепція науково-дослідницьких програм І.Лакатоса як розвиток критичного раціоналізму. Прогресивний та регресивний зсув проблем. Раціональна реконструкція історії науки. Критика цінностей як умова збереження раціоналізму в філософії науки. (Л.Лаудан). Критика уявлень про ієрархічну структуру наукових дебатів (фактуальний, методологічний, ціннісний рівні). Проблема механізму оцінки цінностей. Збереження раціоналізму за рахунок визнання інших цінностей науки, крім істини, критика реалізму. Типова пастка ототожнення цінностей та цілей, зокрема в науковому пізнанні, в яку потрапляє Л.Лаудан. Концепція

релятивізму. «Методологічний анархізм» П.Фейерабенда: принцип проліферації теорій та теза про їх несумірність, теоретична завантаженість досвіду. Теза Дюгема-Квайна про неможливість перевірки окремих суджень, а тільки теоретичної системи загалом. Онтологічна відносність за В.Квайном. Концепція реалізму. «Науковий реалізм» У.Селларса: буденна і наукова мови як основа побудови картин світу. Критика попередніх уявлень про раціональність та істину як умова збереження реалізму та раціоналізму. (Г.Патнем «Реалізм і розум»,

«Реалізм з людським обличчям»). Самоспростовність попередніх методологічних концепцій (за Г.Патнемом). Критика інституціоналізованої раціональності. Необхідність перегляду розуміння наукової істини для забезпечення суміщення раціоналізму та реалізму в одній методологічній концепції. Г.Патнем про прагматичний реалізм. Постнекласичний тип наукової раціональності та проблема становлення некласичного ідеалу раціональності. Постнекласичний тип наукової раціональності як система норм наукового дослідження систем, здатних до самоорганізації як предмету сучасної нелінійної науки. Полідисциплінарність комплексних досліджень складних людиномірних систем. Синергетична методологія як найбільш розроблена з трансдисциплінарних методологій. Проблеми наукової комунікації в трансдисциплінарних проектах та перспективи синергетичних комунікативно-когнітивних стратегій. Становлення некласичного ідеалу раціональності як завдання подальшого розвитку науки і філософії. Діяльнісний підхід в методології науки. Операціональний статус теоретичних схем. Роль наукової картини світу та культурних цінностей в розумінні та розвитку теоретичного знання. Роль врахування позанаукових цінностей у

досягненні об'єктивності в рамках постнекласичного типу раціональності.

ТЕМА 6. Логіко-методологічні проблеми сучасної науки

Методологічна криза та нові підходи у філософії науки 1970-1980-х років та соціологічний і антропологічний поворот . Нова соціологія науки (соціологія наукового знання). Соціологічний конструктивізм. Методологічні альтернативи тенденціям дослідження соціологічних та антропологічних аспектів наукової діяльності у сучасній філософії науки. Програма натуралізму в епістемології. Філософія спеціальних наук та програма де-уніфікації науки. Проблема реалізму в сучасній філософії науки. Новий реалізм та філософія мови (Г.Патнем, С.Кріпке). Нові тенденції в логіко-орієнтованій традиції західної філософії науки. Програма конструктивного емпіризму Б. ван Фраасена. Проблема пояснення. Синергетика як загальнонаукова дослідницька програма. Нелінійність, самоорганізація, складні системи, що самоорганізуються. Предмет синергетики та її розвиток. Ідеї І. Пригожина та розвиток ідей синергетики на межі ХХ – ХХІ століть. Трансдисциплінарний характер синергетики та подолання розриву між природничими та соціогуманітарними науками. Синергетика та нова картина світу. Самоорганізація як становлення нового складного цілого. Типи цілісності. Ситуації біфуркації. Динамічний хаос як єдність ладу і безладу. Нелінійне мислення як новий стиль наукового мислення. Методологічні принципи нелінійного мислення у науковому пізнанні. Організація та самоорганізація в процесах соціальних змін. Синергетика та процеси управління соціальними системами різного рівня. Соціальна та економічна синергетика. Синергетика та економічні науки.

ТЕМА 7. Етика науки

Предмет і завдання сучасної етики науки. Етика науки в контексті розвитку прикладної і професійної етики. Ціннісна природа науки як передумова етичного її осмислення. Наукове співтовариство як простір комунікації. Кіберкомунікація і кіберсоціалізація. Поняття про мережеве спілкування. Вплив медіамереж на розвиток і самореалізацію особистості. Виклики мережевої комунікації та трансформації розуміння приватного і публічного. Комунікація і дисконікація у мережевому суспільстві. Цифрові медіа. Інтернет. Нові медіа. Медіа в індустріальному та постіндустріальному суспільстві. Комунікація вчених у перспективі сучасної комунікативної філософії. Комунікація вчених у мережевому суспільстві. Гендерні аспекти комунікації вчених. Проблема соціально-етичної відповідальності вченого: історія осмислення та сучасні шляхи вирішення. Екологічна й економічна етика та моральні ідеали наукового співтовариства. Феномен небезпечного знання. Моральні колізії в науці. Сучасна наука та наукомісткі технології як предмет прикладної етики. Етос науки. Етичні проблеми окремих стадій наукового дослідження. Проблема академічної доброчесності. Моральні ідеали наукового співтовариства. Міжнародні етичні стандарти наукової діяльності в різних галузях знань. Принципи академічної доброчесності.

2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем лекцій	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лекції	Практичні	Індивідуальні завдання	Самостійна робота
Модуль 1 Специфіка наукового знання і пізнання					
ТЕМА 1. Наука як специфічний тип знання та соціальний інститут	14	2	4	4	4
ТЕМА 2. Специфіка наукового дискурсу	14	2	4	4	4
ТЕМА 3. Структура наукового знання і пізнання	14	2	4	4	4
ТЕМА 4. Динаміка науки	14	2	4	4	4
ПМК 1	2				2
Разом за модулем 1	58	8	16	16	18
Модуль 2 Методологічні проблеми і розвиток сучасної науки					
ТЕМА 5. Філософські концепції науки	12	2	4	2	4
ТЕМА 6. Логико-методологічні і проблеми сучасної науки	12	2	4	2	4
ТЕМА 7. Етика науки	17	3	6	2	6
ПМК 2	2				2
ППК	4				4
Разом за модулем 2	47	7	14	6	20
Разом годин	105	15	30	22	38

3. Тематика практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість
		Годин
1	Наука як специфічний тип знання та соціальний інститут	4
2.	Специфіка наукового дискурсу	4
3	Структура наукового знання і пізнання	4
4	Динаміка науки	4
5	Філософські концепції науки	4
6	Логіко-методологічні проблеми сучасної науки	4
7	Етика науки	6
	Всього	30

4. Самостійна робота Розподіл годин самостійної роботи

Всього годин – 60	
ПМК – підготовка до модульного контролю	4
ПП – підготовка до практичних занять	30
ППК – підготовка до підсумкового контролю (заліку)	4
ІКЗ – індивідуальне комплексне завдання	22

Розподіл годин самостійної роботи за темами

№ з/п	Назва теми	Кількість	
		годин	
		ІІІ	ІКЗ
1.	<p>ТЕМА 1. Наука як специфічний тип знання та соціальний інститут Класична, неklasична та постнеklasична наука. (Вплив науки на спосіб життєдіяльності сучасної людини. Соціальна орієнтація науки як ідеал і реальність). Комплексність та междисциплінарність в сучасній науці. Поняття про постіндустріальне, інформаційне, мережеве суспільство та суспільство знань. Сутність інноваційної складової наукового дискурсу в умовах інформаційного суспільства. Інноваційний розвиток суспільства.</p>	4	4
2.	<p>ТЕМА 2. Специфіка наукового дискурсу Відносний характер критеріїв науковості. Предметність та об'єктивність наукового пізнання, логічна доказовість, теоретична та емпірична обґрунтованість. Позанаукові форми знання (Різноманіття форм і типів знання. Філософське знання і його співвідношення з наукою. Міф як вид пізнання. Паранаукові форми знання. Наукова експертиза і позанаукові знання. Проблема позанаукового знання з точки зору епістемології. Наукове знання і Постмодерн). Народження комунікативної події як основа дискурсу. Науковий дискурс в контексті культури Постмодерну.</p>	4	4

3	<p>ТЕМА 3. Структура наукового знання і пізнання</p> <p>Дезорганізуюче означення об'єкта як предмета пізнання. Обґрунтування принципів як підстав для визначення предмета наукового пізнання</p> <p>Теоретичні моделі як елемент внутрішньої організації теорії.</p> <p>Обмеженість гіпотететико-дедуктивної концепції теоретичних знань. Роль конструктивних методів у дедуктивному розгортанні теорії.</p> <p>Парадигмальні рішення завдань в складі теорії.</p> <p>Систематичні та випадкові спостереження. Дані спостережень як тип емпіричного знання. Емпіричні залежності та емпіричні факти.</p> <p>Зворотня дія емпіричних фактів на засади науки. Роль аналогії в теоретичному пошуку</p>	4	4
4	<p>ТЕМА 4. Динаміка науки</p> <p>Історичний розвиток інституційних форм наукової діяльності. (Наукові спільноти та їх історичні типи (республіка вчених, наукові спільноти доби дисциплінарно організованої науки, формування міждисциплінарних спільнот науки). Наукові школи.</p> <p>Підготовка наукових кадрів).</p> <p>Інтерналістські та екстерналістські моделі розвитку науки.</p> <p>Проблемні ситуації в науці. Розвиток засад науки під впливом нових теорій</p> <p>Проблема потенційно можливих історій науки. Особливості сучасного етапу розвитку науки. Перспективи науково-технічного прогресу Типи наукової раціональності</p>	4	4

5	<p>ТЕМА 5. Філософські концепції науки Феноменологічна філософія науки Е.Гуссерля як спроба подолання кризи європейських наук. Розмежування методології природничих і гуманітарних наук неокантіанством (В.Віндельбанд, Г.Ріккерт). Структуралізм та постструктуралізм як методологія соціогуманітарного пізнання. Концепція історико-гуманітарного знання в герменевтичній філософії Г.Гадамера.</p>	4	2
6	<p>ТЕМА 6. Логіко-методологічні проблеми сучасної науки</p>	4	2

	<p>Постнекласичний тип наукової раціональності та проблема становлення некласичного ідеалу раціональності. Становлення некласичного ідеалу раціональності як завдання подальшого розвитку науки і філософії.</p> <p>Сучасна наука і нові цифрові медіа. Сучасна наука та глобальні проблеми сучасності. Прагматика науки та її соціокультурне оточення.</p> <p>Діяльнісний підхід в методології науки. Роль наукової картини світу та культурних цінностей в розумінні та розвитку теоретичного знання. Врахування позанаукових цінностей у досягненні об'єктивності в рамках постнекласичного типу раціональності.</p> <p>Нові тенденції в логіко-орієнтованій традиції західної філософії науки. Програма конструктивного емпіризму Б. ван Фраасена. Програма натуралізму в епістемології.</p> <p>Синергетична методологія як найбільш розроблена з трансдисциплінарних методологій</p> <p>Нормативна методологія науки та дескриптивна (позитивна) методологія Основні методологічні концепції в сучасній методології науки. Новий дедуктивізм (Д. Хаусман). Новий реалізм (І. Мякі). Реформований фальсифікаціонізм (М. Блауг) та емпіризм (Н. Картрайт).</p>		
7	ТЕМА 7. Етика науки	6	2

<p>Етос науки. Комунікація вчених у мережевому суспільстві. Сучасна наука та наукомісткі технології як предмет прикладної етики Моральні ідеали наукового співтовариства. Екологічна й економічна етика та моральні ідеали наукового співтовариства Моральні колізії в науці. Міжнародні етичні стандарти наукової діяльності в різних галузях знань. Комунікація вчених у перспективі сучасної комунікативної філософії.</p> <p>Проблеми наукової комунікації в трансдисциплінарних проектах та перспективи синергетичних комунікативно-когнітивних стратегій</p>		
ПМК	4	
ППК	4	
	38	22
Усього	60	

Розподіл годин самостійної роботи з вивчення дисципліни (за тижнями)

Тижні семестру	Тема	Шифр виду СРС	Орієнтовна кількість годин СРС	Рекомендовані джерела інформації	Форма звітності
1	Тема 1 Тема 2	ПП, ПЛ	6	Література: основна - 1,2, 5, 8; додаткова – 3, 11, 12, 15. Інформаційні джерела : 1, 2, 3, 11, 13	Конспект
2	Тема 1 Тема 2	ПП, ІКЗ	6	Література: основна - 1, 2, 3, 4; додаткова – 3, 9, 12, 13. Інформаційні джерела : 1, 2, 3, 4, 7	Конспект, тексти доповідей на семінарське заняття
3	Тема 3	ПП, ПЛ	6	Література:	Конспект

	Тема 4			<p>основна - 2, 5, 6, 8; додаткова – 3, 9, 12, 13.</p> <p>Інформаційні джерела : 1, 2, 3, 7</p>	
4	Тема 2, Тема 3	ПП, ПЛ	6	<p>Література: основна - 1, 5, 7, 8; додаткова – 12, 13, 14.</p> <p>Інформаційні джерела : 1, 2, 5, 6</p>	Конспект, тексти доповідей на семінарське заняття
5	Тема 5 Тема 6	ПП, ПЛ , ІКЗ	6	<p>Література: основна - 1, 5, 7, 8; додаткова – 12, 13, 14.</p> <p>Інформаційні джерела : 1, 4, 5, 7</p>	Конспект
6	Тема 3, Тема 4 Тема 5	ПП, ПЛ, ІЗ	4	<p>Література: основна - 1, 5, 7, 8; додаткова – 12, 13, 14.</p> <p>Інформаційні джерела : 1, 4, 7</p>	Конспект або опорна схема, тексти доповідей на семінарське заняття
7	Тема 7	ПП, ПЛ, ІЗ	4	<p>Література: основна - 1, 5, 7, 8; додаткова – 12, 13, 14.</p> <p>Інформаційні джерела : 2, 3, 4, 7</p>	Конспект або опорна схема Індивідуальн і завдання
8	Тема 4 Тема 6	ПП, ІЗ	6	<p>Література: основна - 1, 5, 7, 8; додаткова</p>	Конспект Індивідуальн і завдання,

	Тема 7			– 12, 13, 14. Інформаційні джерела : 1, 2, 4, 7	тексти доповідей на семінарське заняття
9	Тема 5	ПП, ІЗ	6	Література: основна - 1, 5, 7, 8; додаткова – 12, 13, 14. Інформаційні джерела : 1, 2, 4, 7	Конспект Індивідуальн і завдання, тексти доповідей на семінарське заняття
10	Тема 6	ПП, ІЗ	4	Література: основна - 1, 5, 7, 8; додаткова – 12, 13, 14. Інформаційні джерела : 1, 2, 4, 7	Конспект Індивідуальн і завдання, тексти доповідей на семінарське заняття
11	Тема 7	ПП, ІЗ	6	Література: основна - 1, 5, 7, 8; додаткова – 12, 13, 14. Інформаційні джерела : 1, 2, 4, 7	Конспект Індивідуальн і завдання, тексти доповідей на семінарське заняття
				Інформаційні джерела : 1, 2, 4, 7	семінарське заняття

Примітка: Специфіка розкладу здобувачів передбачає щодва тижні два заняття лекцій та щодвятижня – два практичні заняття, проте у зв'язку із тим, що

кількість годин на практичні заняття вдвічі більша, ніж кількість годин лекцій на 7 тижні відбудуться останні лекції курсу, а на тижнях 8-11 будуть тільки практичні (семінарські) заняття. Це створює можливості для проведення дискусій та навчальних тренінгів за темами 5, 6, 7.

5. Індивідуальні завдання

1. Охарактеризуйте особливості наукового знання і пізнання і поясніть, що основою наукового знання.
2. Проаналізуйте співвідношення наукового і повсякденного знання.

3. Поясніть, в чому полягає специфіка наукового знання.
4. Охарактеризуйте поняття науки. Визначте сутність проблеми демаркації й основні критерії науковості.
5. Поясніть, як пов'язані наука та філософія, та в чому полягають їх спільні та відмінні риси.
6. Поясніть, коли виникла наука і які фактори оказали вплив на виникнення науки як соціального інституту?
7. Охарактеризуйте здатність філософії впливати на розвиток науки.
8. Проаналізуйте, як співвідносяться філософія науки та методологія науки.
9. Охарактеризуйте поняття епістемології. Поясніть, в чому полягає сутність логіко-епістемологічного підходу до вивчення науки.
10. Поясніть, що є предметом філософії науки і які проблеми є центральними для філософії науки. Яку роль відіграє наука у вирішенні глобальних проблем сучасної цивілізації?
11. Проаналізуйте способи впливу філософії на науку та здатність філософії визначати розвиток науки.
12. Охарактеризуйте співвідношення філософії, науки і релігії за Б. Расселом.
13. Проаналізуйте умови, за якими проблеми можуть переходити з філософії в науку і навпаки, та умови, за якими проблеми можуть переходити із релігії в філософію і навпаки.
14. Охарактеризуйте наукове і позанаукове знання, види позанаукового знання: ненаукове, донаукове, паранаукове, псевдонаукове, квазінаукове, антинаукове, псевдонаукове знання.
15. Охарактеризуйте види пізнання: ігрове, міфологічне, художня форма пізнання, філософське, релігійне, наукове.
16. Поясніть, що таке «антинаука». Чи існує феномен антинауки в сучасному суспільстві.
17. Поясніть, чи існує вплив антинаукових міркувань на світогляд малоосвідченої людини.
18. Поясніть, як класичний позитивізм визначає сутність науки. У чому полягає проблема співвідношення науки і релігії в рамках позитивіських уявлень?
19. Назвіть представників і охарактеризуйте основні ідеї, що притаманні представникам першої форми позитивізму.
20. Назвіть представників і охарактеризуйте основні ідеї, що притаманні представникам другого етапу позитивізму. Які наукові підстави і основні ідеї конвенціоналізму?
21. Визначте головний зміст емпіріокритицистського підходу до науки.
22. Проаналізуйте особливості характеристики співвідношення філософії і науки у межах логічного позитивізму. Поясніть, в чому полягає специфіка соціологічного та культурологічного підходів у дослідженні розвитку науки.
23. Визначте зміст інтерналізму та екстерналізму в поясненні логіки наукового розвитку.
24. Проаналізуйте передумови виникнення позитивізму.
25. Охарактеризуйте неопозитивізм або логічний позитивізм, ідей «Віденського гуртка».
26. Поясніть, яку роль відіграв «Логіко-філософський трактат» Л.

Вітгенштейна у формуванні філософських поглядів учасників «Віденського гуртка»?

27. Охарактеризуйте постпозитивізм та проблему співвідношення у ньому науки і філософії.
28. Проаналізуйте співвідношення науки і філософії в рамках постпозитивістських уявлень. Основні риси постпозитивізму.
29. Охарактеризуйте ідеї К. Поппера і його принцип фальсифікації
30. Проаналізуйте положення теорії трьох світів К. Поппера.
31. Охарактеризуйте концепцію особистісного знання М. Полані.
32. Охарактеризуйте теорію наукових революцій Т. Куна.
33. Охарактеризуйте ідеї Дж. Агассі щодо революції в науці.
34. Охарактеризуйте методологію науково-дослідних програм І. Лакатоса.
35. Охарактеризуйте концепцію методологічного плюралізму П. Фейєрабенда.
36. Принцип проліферації та його ідею науки як процесу помноження теорій.
37. Поясніть, що є наукою на думку П. Фейєрабенда. Що таке «плюралізм в науці»? В чому суть принципу проліферації
38. Охарактеризуйте «біоепістемологію» К. Лоренца та теорію генетичної епістемології Ж. Піаже.
39. Охарактеризуйте еволюційну епістемологію С. Тулміна.
40. Охарактеризуйте тематичний аналіз науки Дж. Холтона
41. Проаналізуйте, в чому полягає суть критичного раціоналізму К. Поппера.
42. Поясніть, в чому полягає сутність проблеми демаркації наукового і ненаукового знання. Охарактеризуйте принцип фаллібалізму
43. Поясніть, в чому полягає суть принципу фальсифікації. Чи може цей принцип бути критерієм демаркації наукового і ненаукового знання?
44. Поясніть, в чому полягає суть концепції особистісного знання М. Полані.
45. Поясніть, що таке «плюралізм в науці».
46. Поясніть, чи існує авторитет в науці. Чи можливий науковий шовінізм?
47. Поясніть, як впливають наукові співтовариства на роботу вченого.
48. Поясніть, яка відмінність еволюційної теорії пізнання (ЕТП) і еволюційної теорії науки (ЕТН).
49. Поясніть, чи існує авторитет понять, проблема мінливості понять. Інтелектуальна ініціатива. Чи є розвиток нових понять колективною справою? Чи є «наукова еліта» носієм наукової раціональності?
50. Поясніть, в чому полягає суть тематичного аналізу науки на думку Дж. Холтона.
51. Назвіть два основних значення терміну «методологія». Яка основна функція методу в науці? Який зв'язок методу і теорії

Індивідуальні (додаткові) завдання

1. Проблеми глобалізації та ризиків сучасного суспільства у працях Ульріха Бека («Суспільство ризику. На шляху до іншого модерну», «Влада та контр влада у добу глобалізації», «Що таке глобалізація? Помилки глобалізму – відповіді на глобалізацію»)

2. Ідеї інформаційного суспільства та майбутнє людства у працях Елвіна Тофлера («Третя хвиля», «Шок майбутнього», «Революційне багатство. Як воно буде створене і як воно змінить світ», «Нова парадигма влади. Знання, багатство й сила»)
3. Проблеми раціональності у працях Юргена Габермаса («Філософський дискурс модерну», «Структурні перетворення у сфері відкритості», «Теорія комунікативної дії»)
4. Знання та влада у працях Мішеля Фуко («Наглядати і карати», «Слова і речі», «Археологія знання»)
5. Розвиток структуралізму як напряму філософії ХХ століття (К. Леві-Строс «Структурна антропологія», Ж. Лакан «Функція і поле мовлення у психоаналізі», У. Еко «Відсутня структура»)
6. Проблема «смерті суб'єкта» у постструктуралізмі (Ю. Крістева «Полілог», «Самі собі чужі», Ж. Дерріда «Письмо та розрізнення», Р. Барт «Смерть автора», М. Фуко «Слова і речі»)
7. Соціальна філософія Франкфуртської школи (на прикладі праць М. Горкгаймера «Критика інструментального розуму» та М. Горкгаймера і Т. Адорно «Діалектика Просвітництва»)
8. Соціальна філософія Франкфуртської школи (на прикладі праць Е. Фрома «Втеча від свободи», «Революція надії» та Г. Маркузе «Одномірна людина»)
9. Майбутнє людства у працях Ф. Фукуями («Кінець історії», «Наше пост людське майбутнє: Наслідки біотехнологічної революції», «Довіра : Соціальні чесноти і шлях до процвітання»).
10. Ідеї Постмодерну у працях Ж. - Ф. Ліотара та Ж. Дерріда (Ж. - Ф. Ліотар «Постмодерністська ситуація. Доповідь про знання», Ж. Дерріда «Письмо та розрізнення», «Про граматологію», «Примари Маркса»)
11. Філософія прагматизму у працях Ч. Пірса («Начала прагматизму», «Логічні основи теорії знаків»)
12. Філософія постпрагматизму у працях Р. Рорті
13. Філософська герменевтика Г. - Г. Гадамера («Істина та метод», «Що таке істина?»)
14. Концепція постіндустріального суспільства у філософії другої половини ХХ століття (На прикладі праць Деніела Белла - «Майбутнє постіндустріальне суспільство» та Кастельса Мануеля і Хіманена Пекки «Інформаційне суспільство та держава добробуту. Фінська модель»)
15. Суперечності розвитку постіндустріального суспільства у філософії другої половини ХХ століття (На прикладі праць Елвіна Тофлера «Третя хвиля» та Нейсбита Джона «Мегатренди» та Мея Кристофера «Інформаційне суспільство. Скептичний погляд»)
16. Проблеми мови та комунікації у комунікативній практичній філософії

(На прикладі праць К. – О. Апеля «Дискурс і відповідальність : проблема переходу до постконвенціональної моралі», «Трансформація філософії», «Трансцендентально-герменевтичне поняття мови»)

17. Філософія наукового знання у працях Т. Куна («Логіка відкриття або психологія дослідження», «Структура наукових революцій»)

18. Філософські аспекти синергетики в контексті розвитку постнекласичної науки (Прігожин І., Стегерс І. «Порядок з хаосу : Новий діалог із природою»)

19. Філософія мови у працях Л. Вітгенштайна («Логіко-філософський трактат»,

«Філософські дослідження»)

20. Проблеми наукового знання у працях К. Поппера («Логіка наукового дослідження», «Передбачення та спростування. Зростання наукового знання»)

8. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни застосовуються :

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності –

вербальні методи (розповідь, лекція, пояснення, полемічна та евристична бесіда); наочні (спостереження, ілюстрація, презентація), практичні (вправи, групові та індивідуальні завдання). Викладання тем змістового модуля 3 передбачає використання проблемного викладу. Самостійна робота включає – роботу з книгами та першоджерелами (конспектування, реферування, складання анотації, рецензування) методичними матеріалами та Інтернет-джерелами. *II. Методи активізації та мотивації навчально-пізнавальної діяльності III. Методи контролю самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.*

Методи контролю

Під час викладання дисципліни використовуються *методи поточного, модульного та підсумкового контролю*. На початку викладання проводиться *попередній контроль* або *вхідний контроль знань*. До *методів поточного контролю належать методи усного* (індивідуальне опитування, колоквіуми, усне опитування) та *письмового контролю*. До *методів модульного контролю* включаються письмові роботи. *Підсумковий контроль* проводиться у вигляді усного іспиту за екзаменаційним білетом.

Засоби підсумкового контролю

Зразок екзаменаційного білета

Національний транспортний університет

Рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий)

Галузь знань 12 «Інформаційні технології»

Спеціальність 122 «Комп'ютерні науки та інформаційні технології»

Освітня програма «Комп'ютерні науки та інформаційні технології» Семестр 2

Навчальна дисципліна Формування системного наукового світогляду

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Споглядальна концепція наукового пізнання у гносеології англійського і французького матеріалізму 17 – 18 століть (Ф. Бекон, Дж. Локк, П. – А. Гольбах).
2. Філософія і наука. Взаємодія філософії і науки в історії філософії. Вплив наукової революції на зміну форми філософії.
3. Моделювання та аналогія у наукових дослідженнях.

Затверджено на засіданні
кафедри філософії та педагогіки

Протокол № 2 від 27 серпня 2024 року

Завідувач кафедри

Екзаменатор

Питання до іспиту

1. Споглядальна концепція наукового пізнання у гносеології англійського і французького матеріалізму 17 – 18 століть (Ф. Бекон, ж. Локк, П. – А. Гольбах).
2. Активно-діяльнісна концепція наукового пізнання в гносеології Німецької класичної філософії 18 – 19 століть (І. Кант, Й. Фіхте). Пізнання як творчість.
3. Пізнавальна концепції тотожності буття і мислення. Єдність логіки, діалектики та теорії пізнання Г. Гегеля.
4. Марксистська гносеологія. Єдність принципів відображення і активності. Практична обумовленість наукового пізнання.
5. Філософія і наука. Взаємодія філософії і науки в історії філософії. Вплив наукової революції на зміну форми філософії.
6. Поняття науки. Основні етапи розвитку науки: класична наука, некласична наука, постнекласична наука.
7. Основні принципи демаркації філософії і науки (верифікація, фальсифікація, парадигмальність, методи, мова).
8. Позитивістська концепція науки (О. Конт, Дж. Мілль, Г. Спенсер).
9. Емпіріокритична теорія наукового пізнання (Е. Мах, Р. Авенаріус).
10. Неопозитивізм як логіка і гносеологія науки. Віденський гурток (М. Шлік, Р. Карнап, Л. Вітгенштейн). Логічний та лінгвістичний аналіз у 20 столітті.
11. Аналітична філософія науки 20 століття (Л. Вітгенштейн, Б. Рассел).
12. Постпозитивістська теорія наукового знання і пізнання. Проблема соціокультурної обумовленості науки в філософії науки 20 століття (Т. Кун, І. Лакатос, Ст. Тулмін, П. Фейєрабенд, М. Полані).
13. Економічна гносеологія 19 – 20 століть. Концепція специфіки пізнання економічних явищ та процесів (М. Вебер, Д. Кейнс, М. Фрідман).
14. Сучасні методологічні проблеми науки. Постмодернізм в філософії науки та його вплив на дослідження.
15. Специфіка соціальної епістемології 19 – 20 століть (позитивізм, неокантіанство, культурно-філософський підхід).
16. Особливості суб'єктно-об'єктних відносин та проблема істини в

соціальних науках.

17. Герменевтика та методологія соціально-історичного пізнання (В. Дільтей, М. Гайдегер, Г. – Г. Гадамер). Проблема інтерпретації та розуміння. Герменевтичне коло.

18. Теорія культурної детермінації економічних процесів як засіб пізнання (М. Вебер, П. Сорокін, П. Козловські).

19. Типологія дискурсів. Місце наукового дискурсу серед інших його типів.

20. Місце науки в сучасній цивілізації. Етика вченого.

21. Теорія пізнання у філософії прагматизму

22. Типологія методів наукового дослідження.

23. Дедукція та індукція у науковому пізнанні.

24. Поняття про метод і методологію наукового дослідження.

25. Аналогія та її роль у науковому дослідженні.

26. Моделювання та аналогія у наукових дослідженнях.

27. Наукова проблема як початковий етап наукового дослідження.

28. Факти дійсності і наукові факти у науковому дослідженні.

29. Формалізація та ідеалізація як методи теоретичного дослідження.

30. Філософська методологія та її роль у науковому дослідженні.

31. Гіпотеза та її роль у науковому дослідженні.

32. Інтуїція та її роль у науковому дослідженні.

33. Структура і функції теорії у науковому дослідженні.

34. Аксиоматичний метод у науковому дослідженні.

35. Системний метод у науковому дослідженні.

36. Концепції істини в історії філософії і науки.

37. Логіко-математичні методи у науковому дослідженні.

38. Методи нагромадження та теоретичного узагальнення емпіричного матеріалу у науковому дослідженні.

39. Етика науки. Поняття про академічну доброчесність.

40. Експеримент та його роль у науковому пізнанні.

41. Аналіз і синтез у науковому дослідженні.

42. Порівняння і узагальнення у науковому пізнанні. Ймовірнісний метод у наукових дослідженнях.

43. Поняття парадигма, наукова парадигма в контексті закономірностей розвитку науки.

44. Критерії наукового пізнання і знання.

45. Гносеологічні функції практики.

46. Змістовна і формалізована методологія.

47. Наука як специфічний тип знання та соціальний інститут. Наукове співтовариство як простір комунікації. Комунікація вчених у мережевому суспільстві.

48. Основні аспекти існування науки: система знань, вид діяльності, соціальний інститут, феномен культури.

49. Проблема генезису науки. Передумови становлення науки. Наукові революції як точки біфуркації в розвитку знання.

50. Нелінійність зростання знання. Глобальні революції і типи наукової раціональності.

51. Функції науки. Соціальний статус і соціальна роль науки.
52. Емпіричний та теоретичний рівень пізнання. Методи теоретичного узагальнення емпіричного матеріалу.
53. Позанаукові форми знання. Різноманіття форм і типів знання.
54. Наукова експертиза і позанаукові знання. Проблема позанаукового знання з точки зору епістемології.
55. Дискурс як науковий термін і філософське поняття. Лінгвістична та філософська теорія дискурсу
56. Науковий дискурс як основа інформаційного суспільства
57. Мова науки, засоби наукової комунікації, норми, цінності, цілі, методологія й методика наукової діяльності, традиції та інновації у науковому пізнанні
58. Етика науки: проблеми і підходи
59. Феномен небезпечного знання. Міжнародні етичні стандарти наукової діяльності в різних галузях знань
60. Наука як особливий вид пізнавальної діяльності

10. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточне оцінювання (активність на практичних заняттях) та самостійна робота							Підсумковий контроль (екзамен)	Сума
Модуль 1				Модуль 2				
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	40	100
5	5	5	5	5	5	10		
Модульна контрольна робота (індивідуальні завдання) 10				Модульна контрольна робота (індивідуальні завдання) 10				

Робота за темами 1 – 7 складається з відвідування занять, роботи на практичних заняттях і виконання 4-х індивідуальних завдань

Виконання індивідуальних завдань з самостійної роботи (по два завдання

за М 1 і М 2) – 20 балів.

Максимальна кількість балів за 1 індивідуальне завдання – 5 балів :

5 балів – завдання виконане відмінно, робота має чітку структуру, теоретичний матеріал викладено, присутні висновки і за необхідністю – приклади і особиста думка(якщо це передбачено завданням);

4 бали – завдання виконане відмінно, робота має чітку структуру, теоретичний матеріал викладено, присутні висновки і за необхідністю – приклади (якщо це передбачено завданням);

3 бали – завдання виконане добре, робота має чітку структуру, теоретичний матеріал викладено, але відсутні висновки і особиста думка (якщо це передбачено завданням);

2 бали – завдання виконане задовільно, але викладено частину теоретичного матеріалу, відсутні висновки і особиста думка (якщо це передбачено завданням);

1 бал – завдання виконане задовільно, але викладено лише незначну частину теоретичного матеріалу, присутні змістовні помилки, відсутні висновки і особиста думка (якщо це передбачено завданням)

0 балів – завдання виконане незадовільно, виклад повністю не відповідає завданню.

оцінка за екзамен (співбесіда за екзаменаційним білетом) – 40 балів. Підсумкова оцінка з дисципліни складається з **загальної суми балів** за підсумками семестрової роботи та балів за іспит.

Порядок зарахування пропущених занять: відпрацювання пропущеного заняття здійснюється шляхом підготовки додаткового завдання за відповідною темою.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Програма навчальної дисципліни.
2. Робоча програма навчальної дисципліни.
3. Курс лекцій з дисципліни.
4. Питання до екзамену.

12. Рекомендована література

Базова

1. Добронравова І.С., Білоус Т.М., Комар О.В. Новітня філософія науки : Підручник для студентів філософських факультетів та аспірантів. Київ: Логос . 2009, 243 с.
2. Дротянко Л. Г. Філософія наукового пізнання : підручник. Київ: Вид-во Національного авіаційного університету «НАУ-друк», 2010. 224 с.
3. Європейський словник філософій : Лексикон неперекладностей. Пер. зфранц. Том другий. Київ : Дух і Літера, 2011. 488 с.
4. Петрушенко В. Л. Філософія і методологія науки. Навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. 184 с.
5. Рубанець О. М. Філософські проблеми наукового пізнання: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Суми: Університетська книга, 2013. 228 с.
6. Самардак Микола. Філософія науки. Напрями, теми, концепції. Київ : ПАРАПАН, 2011. 204 с.
7. Філософія: Навчальний посібник для аспірантів і здобувачів / Міністерство освіти і науки України, НТУ; за ред.. А. В. Арістової, С. В. Синякова. Київ : НТУ, 2013. 248 с.
8. Стежко, З. В. Філософські проблеми наукового пізнання : навч. посіб. МОН України, Центральноукраїн. нац. техн. ун-т. Кропивницький : ЦНТУ, 2022. 141 с.
9. Філософія глобальних проблем сучасності. Підручник. Київ : НТУ, 2016. 164с.
10. Фюрст Марія, Тринкс Юрген. Філософія / Переклад з німецької Вахтанга Кебуладзе. Київ: Дух і Літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2018. 544 с.
11. European Textbook on Ethics in Research. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010. 203 p.
12. The Network Society: From Knowledge to Policy. Edited by Castells Manuel, Cardoso Gustavo. Washington, DC: Johns Hopkins Center for Transatlantic Relations, 2005. 460 pp.
13. The Philosophy of Science / Ed. by D.Papineau. Oxford: Oxford University Press, 1997. 339 p.
14. Philosophy of Communication. Ed. By Chang B. G., Butchart G. C. Cambridge, MA, London : The MIT Press, 2012. 688 p.
15. Дротянко Л. Г., Ороховська Л. А., Ягодзінський С. М. Філософія наук і

інновацій: практикум. Київ : НАУ, 2019. 60 с.

16. Ісакова О. І., Щербакова Н. В. Філософія науки: навч. посіб. Мелітополь: ФОП Однорог Т. В., 2019. 227 с.

17. Кравчук Л. В. Філософія і методологія науки: посібник. Тернопіль: ТНМУ: Укрмедкнига, 2019. 271 с.

18. Кузь О. М., Чешко В. Ф. Філософія науки: навч. посіб. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172 с.

19. Онопрієнко В.І. Історія, філософія, соціологія науки і технологій: навч.посібник для магістрантів і аспірантів. К.:ДП Інформ.-аналіт.агентство, 2014, С. 170-208.

Додаткова

1. Bogachevska I., Alekseeva K. The Techno-Humanitarian Balance and Modernity// Philosophy and Cosmology, Volume 25, 2020. p. 78-87.;

2. Tytarenko V., Bogachevska I. Religious "Covid Fundamentalism" in Eastern and Central Europe: Challenges and Lessons// Occasional Papers on Religion in Eastern Europe: Vol. 41: Iss. 1, Article 4. Available at: <https://digitalcommons.georgefox.edu/ree/vol41/iss1/4>

3. Бауман Зигмунд. Плинні часи: життя в добу непевності / Пер. з англ. Київ: Критика, 2013. 176 с.

4. Богачевська І.В. Вектори трансформації релігійного поля України воєнного часу. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2024. Випуск 52. С. 24-32. http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/52_2024/5.pdf

5. Богачевська І.В. Наратив «Армія, мова, віра» в консолідації українського суспільства воєнного часу. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. Студії. 2023. Випуск 47, с.25-31. <http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/uk/2023-47>

6. Бурдьє П'єр, Вакан Лоїк. Рефлексивна соціологія. Пер. з англ. АнастасіїРябчук. Київ : Медуза, 2015. 224 с.

7. Вітгенштайн Л. Tractatus logico-philosophicus. Філософські дослідження. Київ: Основи, 1995. 340 с.

8. Вельш Вольфганг. Наш постмодерний модерн. Київ: Альтерпрес, 2004. 328с.

9. Габермас Ю. Комунікативна дія і дискурс – дві форми повсякденної комунікації. *Ситниченко Л. А. Першоджерела комунікативної філософії*. Київ: Либідь, 1996. С. 84 – 90.

10. Даєр-Візефорд Нік, Матвієнко Світлана. Кібервійна і революція. / Авториз. пер. з англ. Андрія Бондаря. Київ: Критика, 2021. 328 с.

11. Даймонд Джаред. Зброя, мікроби і харч: Витоки нерівностей між народами. Київ : Ніка – Центр, 2009. 488 с.

12. Девтеров И. В. Сетевой интеллект и эволюция общественного сознания

в цифрову епоху. *Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія. 2020. № 1 (31). С.10 – 15.*

13. Девтеров І. В. Феноменологія соціокультурних практик цифрової ноосфери. *Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія. 2019. № 2 (30). С. 5 – 9.*

14. Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей. Том третій. Під керівництвом Барбари Кассен та Костянтина Сігова. Пер. з франц. Київ : Дух і Літера, 2013. 328 с.

15. Кравченко Т. О. Становлення цінностей сучасної людини в добу інформаційно-мережевого суспільства. *Філософія науки: традиції та інновації. 2014. № 2 (10). С. 141 – 151.*

16. Кримський С.Б. Наука як феномен цивілізації. *Вісник Національної академії наук України. 2003. № 3. С.7—20.*

17. Лутай В. С. Основной вопрос современной философии. Синергетический подход в постнеклассической науке. Київ: Вид. ПАРАПАН, 2004. 156 с.

18. Лютий Т. В. Розуміність нерозумного. Монографія. Київ: ПАРАПАН, 2007. 420 с.

19. Медоуз Донелла, Медоуз Денніс, Рандерс Йорген. Межі зростання. 30 років потому. Київ : Rabulum, 2018. 464 с.

20. Мелков Ю. А. Человекомерность постнеклассической науки. Київ : ПАРАПАН, 2014. 254 с.

21. Мінаков М. А. Історія поняття досвіду. Монографія. Київ: Вид. ПАРАПАН, 2007. 380 с.

22. Ожеван Микола, Дубов Дмитро. Номо ех Машіна. Філософські, культурологічні та політичні передумови формування конвергентного суспільства: Монографія. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2017. 272 с.

23. Філософія : Словник-довідник / За ред. проф. Надольного І. Ф. , проф. Пилипенка І. І., проф. Чернеця В. Г. Київ: НАКККІМ, 2010. 480 с.

24. Філософія науки. Етика та методологія наукового дослідження : навч.-метод. посіб. для підготовки докторів філософії «Doctor of Philosophy» (PhD) / І. Г. Утюж [та ін.]. Запоріжжя : ЗДМУ, 2018. 76 с.

25. Філософський енциклопедичний словник. За заг. ред. Шинкарука В. І. Київ : Абрис, 2002. 743 с.

15. Інформаційні ресурси

1. <https://philsci.univ.kiev.ua> – Бібліотека філософської літератури, створена фахівцями філософського факультету Київського Національного університету ім. Т. Шевченка
2. <https://vue.gov.ua> – Велика українська енциклопедія.
3. <http://prometheus.org.ua> – Платформа із онлайн-курсами (наукова комунікація у цифрову добу, академічна доброчесність)
4. <https://plato.stanford.edu> – Стенфордська енциклопедія філософії
5. <https://niss.gov.ua> – Сайт Національного інституту стратегічних досліджень.
6. <https://uifuture.org> – Сайт Українського інституту майбутнього.